

PII 34

**ACADEMIA DE POLIȚIE „ALEXANDRU IOAN CUZA“
FACULTATEA DE ARHIVISTICĂ**

HRISOVUL

Anuarul Facultății de Arhivistica
XIII (2007)
Serie nouă

Editura Ministerului Internelor și Reformei Administrative
BUCUREȘTI – 2007

1343

ASPECTE PRIVIND ISTORIA MEGLENOROMÂNIILOR DIN SUD-ESTUL EUROPEI LA SFÂRȘITUL CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

Virgil COMAN

Sfârșitul celui de-al doilea război mondial găsea meglenoromânii din locurile de baștină în cuprinsul a două state: Grecia, în localitățile Berislav (mgl. Birislav; gr. Pericleea), Cupa (mgl. Cupă; gr. Kupa), Liumnița (mgl. Liumnița; gr. Skra), Lugunța (mgl. Lundzini; gr. Langadia), Oșani (mgl. Oșini; gr. Arhanghelos), Târnareca (mgl. Târnareca; gr. Karpi) și Iugoslavia, la Huma (mgl. Umă) și Ghevgheli (mc. Gevgelija), iar pe cei din țara de „adoptie” - România - în localitatea Cerna, județul Tulcea, în cadrul cărora vor avea o evoluție postbelică diferită.

Pentru a avea o imagine cât mai obiectivă asupra evoluției meglenoromânilor din locurile de baștină, în perioada pe care ne-am propus să o analizăm, suntem nevoiți să facem unele precizări cu caracter preliminar, privitoare la situația politică a Greciei și Iugoslaviei din anii premergători încheierii celei de-a doua mari conflagrații mondiale. În același timp, atunci când ne vom referi la meglenoromânii din România vom face aceleași precizări din dorința de a da un contur cât mai relevant demersul nostru științific.

În Grecia, imediat după intrarea trupelor germane, în aprilie 1941, întregul aparat de stat s-a descompus, armata a fost dizolvată, iar activitatea instituțiilor politice a fost paralizată¹. În același timp puterile victorioase aici (Germania, Italia, Bulgaria) și-au împărțit între ele responsabilitatea administrației țării, iar în capitală a fost instituită o conducere filoaxistă, condusă succesiv de generalul Tsolakoglou, I. Logotheropoulos și D. Rallis, care aveau ca obiectiv primordial asigurarea ordinii publice până la sfârșitul războiului².

¹ Arhivele Diplomatice ale Ministerului de Externe (în continuare ADMAE), fond 71/1945-1948 Grecia, vol. I, nepaginat.

² B. Jelavich, *Istoria Balcanilor. Secolul al XX-lea*, vol. II, Institutul European, Iași, 2000, p. 251

Încă din toamna anului 1941 s-au pus bazele unor organizații de gherilă în regiunile muntoase ale Greciei. Astfel, în septembrie 1941, a fost fondat, sub conducerea grupărilor comuniste, Frontul Național de Eliberare (E.A.M.) condus de o comisie centrală formată din şase membri. În același timp, au fost create două organizații speciale aflate sub directa subordonare a E.A.M. și anume Armata Grecească Populară de Eliberare (E.L.A.S.), cu rolul de a recruta și pregăti pentru luptă bărbați în 18-45 ani și Organizația Națională Pangreceană a Tineretului (E.P.O.N.), cu rolul de a pregăti tineretul atât pentru serviciul activ, cât și pentru cel de ajutorare a acțiunilor militare și de propagandă³.

Imitând exemplul partidelor de stânga, care s-au unit într-o organizație puternică – E.A.M. -, partidele de dreapta au fuzionat alcătuind, la rândul lor, Liga Națională Grecească Republicană (E.D.E.S.). Această organizație a apărut în special pentru a contrabalanșa puterea de stânga din Grecia⁴. O a treia organizație fără prea mare putere și influență a apărut, la începutul anului 1943, Frontul Eliberării Naționale și Sociale (E.K.K.A.), de orientare liberă și republicană⁵.

Pe fondul acutizării crizei economice și politice din Grecia datorată, în primul rând, regimului de ocupație dar și a intereselor politice ale Marii Britanii, S.U.A. și U.R.S.S. din anii 1943-1944, divergențele dintre E.A.M. și E.D.E.S. se vor accentua, principalul motiv fiind acela al obținerii controlului decisiv asupra Greciei⁶.

Acceptarea de către Uniunea Sovietică a poziției dominante a Marii Britanii în Grecia, în vara anului 1944 și retragerea trupelor germane din țară, în toamna acelui an, a slăbit într-o oarecare măsură poziția E.A.M. care a acceptat încheierea unui armistițiu intrat în vigoare la 15 ianuarie 1945 și a acordului de la Varkiza, semnat la 12 februarie același an, punându-se astfel capăt ciocnirilor dintre forțele E.L.A.S. și E.D.E.S. Acordul prevedea demobilizarea tuturor detașamentelor E.L.A.S. și predarea unei anumite cantități de arme, iar drept recompensă erau acordate drepturi politice depline, se garanta libertatea presei și se acorda amnistia referitoare la orice activități politice desfășurate anterior, cu excepția delictelor de drept comun⁷. Prin urmare, la sfârșitul celui de-al doilea război mondial, Grecia avea un guvern de coaliție bazat în special pe partidele interbelice, sprijinit de Marea Britanie în vederea împiedicării instaurării unui regim dominat de luptătorii de gherilă, de orientare stângistă.

În Iugoslavia, după capitularea armatei și fuga regelui, în aprilie 1941, țara a trecut sub controlul Germaniei și Italiei, care au împărtit în sfere de influență teritoriile cucerite. Inițial, aliații Axei au reușit să satisfacă o parte a ambicioilor naționale din zonă, iar restul teritoriilor Iugoslaviei au fost încredințate autorităților politice sârbe, croate și muntenegrene, sub stricta supraveghere a Germaniei și Italiei⁸.

³ ADMAE, fond 71/1945-1948, Grecia, vol. I, nepaginat

⁴ Ibidem

⁵ B. Jelavich, *op. cit.*, p. 253

⁶ Ibidem, p. 254

⁷ Ibidem, p. 256

⁸ Ibidem, p. 238

Încă din primele zile ale ocupației puterilor Axei, situația din Iugoslavia era una favorabilă organizării unei rezistențe armate. În mai 1941, colonelul Draža Mihailovič împreună cu un grup restrâns de ofițeri sârbi s-au retras în zonele de deal și au organizat aşa-numitele „Detașamente de Cetnici”, loiale vechiului regim regalist. Cea mai importantă mișcare de rezistență era însă cea a partizanilor condusă de Josip Broz Tito, secretarul general al Partidului Comunist Iugoslav⁹.

Inițial, au existat unele încercări de colaborare între partizani și cetnici, însă acest lucru nu s-a realizat datorită unui dezacord fundamental apărut între cele două tabere în privința strategiei de luptă. În noiembrie 1942, la Bihać, partizanii au pus bazele Consiliului Anti-Fascist de Eliberare Națională a Iugoslaviei (A.V.N.O.J.), care, un an mai târziu, în noiembrie 1943, a fost declarat oficial noul guvern al Iugoslaviei¹⁰.

Considerând că Macedonia urma să devină parte integrantă a viitorului stat federal iugoslav, partizanii au încercat, în 1943, să organizeze o nouă mișcare de rezistență în această regiune și, chiar mai mult, la al doilea congres al A.V.N.O.J. din noiembrie 1943 de la Jajice să o declare drept una din cele şase republici constitutive ale Iugoslaviei¹¹. Partizanii iugoslavi aveau următoarele planuri și mai îndrăznețe, între care încorporarea Macedoniei grecești și ieșirea sudică la Marea Egee. În vederea realizării acestui obiectiv se urmărea atragerea minorității slave ce trăia în Grecia, cât și a unor membri din rândul Partidului Comunist Grec.

În consecință, comuniștii greci au fost de acord, la început, să-i organizeze pe comuniștii slavo-macedoneni ca parte integrantă a E.L.A.S. Mai mult, la începutul anului 1944, slavo-macedonenii au pus bazele Frontului Popular de Eliberare al Slavo-Macedonenilor (S.N.O.F.), care părea, inițial, că se află sub directa conducere a E.L.A.S. Scurta colaborare între cele două tabere se va încheia printr-un conflict armat în toamna anului 1944 datorită obiectivelor diferite¹².

Într-o conjunctură politică favorabilă, din inițiativa partizanilor conduși de Tito, la 2 august 1944 era creat un nou stat federativ al Iugoslaviei, loial Belgradului, Macedonia¹³. Prin urmare, sfârșitul celui de-al doilea război mondial găsea Iugoslavia pe poziții avansate în jocul politicii macedonene.

Evenimentele politico-militare, din timpul celui de-al doilea război mondial, desfășurate în Grecia și Iugoslavia nu puteau rămâne fără urmări asupra evoluției meglenoromânilor din locurile de baștină. De altfel, Meglenia a fost una dintre regiunile care a „găzduit” poate, cel mai bine atât operațiile militare ale puterilor Axei, cât și luptele de gherilă ale E.L.A.S., E.D.E.S. sau S.N.O.F.

⁹ Ibidem, p. 242

¹⁰ Ibidem, p. 245; vezi și Gh. Zbucnea, *Istoria Iugoslaviei*, Editura Corint, București, 2001, p. 82

¹¹ Ibidem, p. 247

¹² E. Kofos, *The Making of Yugoslavia's People's Republic of Macedonia*, în *Macedonia Past and Present*, Institute for Balkan Studies, Thessaloniki, 1992, p. 154-155

¹³ Ibidem, p. 153

În lipsa unei politici unitare privind obținerea, pe viitor, a unor drepturi legitime, meglenoromânii au optat pentru una din taberele aflate în conflict, în funcție de interesul personal, fără a ține seamă de consecințele nefaste privind menținerea unității de grup și a ființei proprii, specifice „mărcii” meglenoromâne. Evenimentele politice interne și internaționale desfășurate în această parte a Europei, după încheierea celui de-al doilea război mondial, vor demonstra între altele și faptul că, de acum înapoi, identitatea meglenoromânilor din locurile de baștină se va altera într-o oarecare măsură, în funcție de interesele dictate de guvernele impuse în Grecia și Iugoslavia. Nu este mai puțin adevarat că acest fenomen s-a datorat și evoluției politice interne a statelor mai sus amintite cât și înțelegerilor secrete dintre U.R.S.S., S.U.A. și Marea Britanie, privind reconstrucția politică și economică europeană postbelică. În viziunea primului-ministrului britanic W. Churchill, soluționarea problemei balcanice în mod procentual, conform înțelegerii de la Moscova din octombrie 1944, avea drept scop evitarea, în țările în cauză, a unor mișcări sociale ce ar putea degenera în războaie civile¹⁴. Evenimentele petrecute ulterior, în această parte a Europei, au demonstrat însă, contrariul.

Conferința de la Ialta din 4-11 februarie 1945, avea să certifice, între altele, și acordul de procentaj. În cadrul aceleiași conferințe președintele S.U.A., Roosevelt, prezenta documentul intitulat „Declarație asupra Europei eliberate”, acceptat de U.R.S.S. și Marea Britanie, care reglementa, implicit, și viitoarea ordine politică din Balcani¹⁵. Potrivit acestuia era proclamat „dreptul tuturor oamenilor de a alege forma de guvernământ în care urmau să trăiască” și „reinstituirea drepturilor suverane și a autoguvernării pentru popoarele care au fost private cu forța de ele”¹⁶. Toate acestea urmau a fi puse în practică sub protecția S.U.A., U.R.S.S. și Marea Britanie însă, în concordanță cu acordul de procentaj. În mai 1945, când războiul lua sfârșit în Europa, nu fusese făcut niciun alt aranjament referitor la statele balcanice, evoluția ulterioară a acestuia aflându-se sub semnul incertitudinii.

În Grecia, încheierea operațiilor militare nu a adus o îmbunătățire a situației politice sau economice, corupția și setea de profit provocând mari nemulțumiri sociale, în special în mediul rural și în zonele muntoase. Foametea, mizeria și profundele nemulțumiri din mediul sătesc constituau un teren propice declanșării unor revolte. În același timp, în plan politic intern, principala chestiune ce trebuia rezolvată era cea a monarhiei, haosul politic fiind definiția potrivită pentru această chestiune¹⁷.

¹⁴ V. Moisuc, *Istoria relațiilor internaționale. Până la mijlocul secolului al XX-lea*, Editura Fundației România de Mâine, București, 2002, p. 287

¹⁵ B. Jelavich, *op. cit.*, p. 260, vezi și J. de Launay, *Mari decizii ale celui de-al doilea război mondial 1942-1945*, vol II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988, p. 299; D. D. Hatchet, G. G. Springfield, *Ialta. Înțelegeri pentru 50 de ani*, Casa de editură „Excelsior – Multi Press”, București, 1991, pp. 86-90

¹⁶ Apud B. Jelavich, *op. cit.*, p. 260

¹⁷ *Ibidem*, pp. 280-281

Deși după înțelegerea de la Varchiza, din 12 februarie 1945, grupările politice din Grecia credeau că se va ajunge la o înțelegere menită să asigure o viață politică normală, evenimentele petrecute ulterior au demonstrat contrariul, acestea fiind influențate însă și de neînțelegările sovieto-britanice privind împărțirea sferelor de influență în această țară¹⁸.

Pentru obținerea supremătiei politice în Grecia, forțele politice de dreapta, pro monarhiști, au urmărit diminuarea forței adversarilor politici, pe de-o parte, iar pe de alta, organizarea unor acțiuni naționaliste în regiunile locuite de populații aparținând altor popoare. Acestea din urmă s-au datorat, în special, orientărilor politico-ideologice diferite de cele ale autorităților guvernamentale¹⁹. În cadrul acțiunilor au fost antrenați, firesc, și românii din Meglenia. Încă din vara anului 1945, forțele guvernamentale au organizat acțiuni de intimidare a populațiilor de altă etnie decât cea greacă, prin diverse mijloace de propagandă naționalistă și prin organizarea unor acțiuni de maltratare (arestări, torturi, asasinate n.ns. C.V.) ce vor continua și în cursul anului următor²⁰.

În același timp, principalul adversar politic al armatelor guvernamentale, E.L.A.S., s-a reorganizat în vederea obținerii supremătiei politice și în octombrie 1946 s-a transformat în Armata Democratică a Greciei (A.D.G.)²¹. Înființarea, la 28 octombrie 1946, în vestul Macedoniei grecești, a centrului de conducere al A.D.G. a dus la amplificarea tensiunilor între cele două tabere ce vor culmina cu ciocniri violente. După cum afirma H. Andonovski „dintre luptele cele mai importante din acea vreme se remarcă și cea organizată de A.D.G. în satele din Meglenia de N-E: Nânta, Oșani și Liumnița din 17 noiembrie 1946”²². Atacul a fost organizat de soldați aflați sub comanda centrului de conducere din munții Karakamen, Pajak și Kaimakcealan, în frunte cu comandanții Panos, Mavros și Statis. Relatând acest eveniment, presa guvernamentală a recunoscut că acest atac a fost foarte violent, numărul victimelor din rândul armatei guvernamentale fiind foarte mare²³. Violența acestor atacuri este menționată și de Agenția americană „Associated Press”, care relată că „două cete din armata guvernamentală, în luptele de la Liumnița, au suferit grele pierderi în ciocnirea cu aproape 1.000 de ostași ai armatei democratice din Grecia”²⁴. Această infrângere a provocat neliniște în rândul autorităților de la Atena care nu au exclus amestecul armatelor vecine din Iugoslavia, Bulgaria și Albania, evitând însă, să

¹⁸ ADMAE, fond 71/1945, Grecia, vol. I, nepaginat.

¹⁹ R. Kirjazovski, *Makedonskata politicka emigratija od egejskiot del na Makedonija vo istosnoevropskite zemji po vtorata svet ska vojna*, Kultura, Skopje, 1989, p. 15

²⁰ H. Andonovski, *Meglenskata oblast vo narodnoosloboditelnoto dvijenie na egejska Makedonija*, Kultura, Skopje, 1960, pp. 49-55

²¹ M. Glenny, *The Balkans 1804-1999 Nationalism, War and the Great Powers*, Granta Books, London, 2000

²² H. Andonovski, *op. cit.*, p. 66

²³ *Ibidem*

²⁴ *Ibidem*

precizeze adevăratele cauze ale războiului civil²⁵. În același timp, aceleași autorități guvernamentale, prin acțiuni diversioniste, menite a distrage atenție asupra situației politice interne, au provocat tensionarea relațiilor cu Iugoslavia. Semnificative în acest sens sunt evenimentele desfășurate între 20-22 noiembrie 1946, când avioane venite din Grecia au pătruns în teritoriul iugoslav, la sud de Ghevgheli în sectorul M. Krš-Uma-Kralija, Marko Iezero – Kojuh, în mai multe rânduri și s-au retras numai după riposta apărării antiaeriene iugoslave²⁶.

După cum se observă, războiul civil din Grecia debuta printr-o serie de confruntări violente desfășurate chiar în locurile de baștină ale meglenoromânilor. Din dorința de a elimina o posibilă colaborare a acestora cu forțele guvernamentale, aliate sub comanda conducătorilor A.D.G. din Meglenia, Mavros și Panos, au fost organizate o serie de acțiuni de intimidare, între care unele de-a dreptul săngeroase. Semnificativ în acest sens este masacrul organizat în localitatea Liumnița, la sfârșitul anului 1946, în urma căruia 33 de persoane nevinovate au fost ucise²⁷.

În primăvara anului 1947, războiul civil a continuat extinzându-se din teritoriul Megleniei în aproape toată Grecia. În acest context, conducerea centrală a armatei guvernamentale a dat un ordin pentru evacuarea forțată a satelor din teritoriile pe care le controlaseră partizanii, constrângându-i astfel pe locuitori să-și părăsească locuințele. Noua mișcare de populație impusă cu forță de armatele guvernamentale a afectat și populația românească din Meglenia. Potrivit informațiilor oferite de H. Andonovski, și-au părăsit locuințele 550 de persoane din Cupa, 900 din Liumnița, 400 din Berislav și 563 din Lugunța, o parte dintre acestea aşezându-se în orașele din apropiere, iar altele luând calea exilului și stabilindu-se în Iugoslavia²⁸.

Același tratament a fost aplicat și populației macedoslave din zonă, care era, comparativ cu cea meglenoromână, mai numeroasă și bine organizată. La 20 mai 1947 la „Mișovi Kolibi”, pe Kaimakcealan, este convocată prima conferință generală a N.O.F. (fostul S.N.O.F. n.ns. C.V.), în cadrul căreia, cei prezenți au hotărât continuarea luptei în vederea instaurării unui regim democratic în Grecia, care să garanteze drepturile și libertățile cetățenilor macedoneni de aici²⁹.

Sușinuți de guvernele comuniste vecine, care aveau interesă în această regiune, membrii N.O.F. au sporit rândurile A.D.G. În același timp, Partidul Comunist Grec urmărea, pe fondul victoriilor obținute de comuniști în Uniunea Sovietică asupra Iranului și Turciei, să imprime un caracter internațional conflictului cu forțele guvernamentale. Nu este mai puțin adevărat că guvernul sovietic urmărea să dobândească o poziție puternică în regiunea Mării Egée și în estul Mediteranei, după cum, însuși Stalin își exprimase dorința, în timpul Conferinței de la Potsdam din 17

²⁵ Ibidem, p. 66, vezi și A.M.A.E., fond 71/1945-1948 Grecia, vol II, nepaginat

²⁶ ADMAE, fond 71/1945-1948 Grecia, vol II, nepaginat

²⁷ H. Andonovski, op. cit., p. 68

²⁸ Ibidem, p. 70

²⁹ Ibidem, pp. 72-73

iulie-2 august 1945, de a construi o bază navală în zona Greciei³⁰. Pe fondul acestor probleme, guvernul britanic se dovedea tot mai incapabil de a gestiona criza politică din Grecia și, în aceste condiții, în martie 1947, este înlocuit de cel al S.U.A., ca influență majoră la Atena³¹.

În aprilie 1947, regele Gheorghios al II-lea a murit, fiind succedat la tron de fratele său Pavel. Războiul civil continua însă, făcând noi victime în rândul ambelor tabere combatante și în rândul populației civile. Între timp, Stalin conștientizase că forțele comuniste grecești nu vor avea sorti de izbândă și, prin urmare, lupta nu mai trebuia continuată, blocând orice ajutor către acestea³². În realitate, acesta urmărea închetarea conflictului deoarece provoca greutăți politice Uniunii Sovietice în alte părți ale lumii, pe de-o parte, iar pe de alta, dacă sovieticii ar fi răspuns programului de ajutor american oferit trupelor guvernamentale, tensiunile sovieto-americane ar fi crescut în intensitate.

Noua poziție a Uniunii Sovietice, față de conflictul din Grecia, nu a pus capăt ajutorului iugoslav și nici nu a dus la schimbarea politică forțelor comuniste grecești. Influența de experiență iugoslavilor, în decembrie 1947, comuniștii greci au pus bazele unui Guvern Democratic Provizoriu al Greciei, asemănător A.V.N.O.J., condus de generalul Markos, necunoscut, însă, de niciunul dintre guvernele est-europene³³.

Anul 1948 s-a dovedit a fi un dezastru pentru cauza comuniștilor greci, atât din cauza noii poziții a Uniunii Sovietice, cât și conflictului dintre Stalin și Tito, soldat între altele și cu ruperea relațiilor dintre Iugoslavia și Albania, Bulgaria, România și Ungaria³⁴. Cu toate acestea, sprijinul iugoslav a continuat și în plan militar anul 1948 aducând, în ciuda pierderilor suferite de forțele comuniste, în final, o situație de remiză, ambele tabere pregătindu-se pentru bătălia decisivă.

Aprobarea de către Partidul Comunist Grec, la cea de-a patra plenară desfășurată între 29-30 ianuarie 1949, a formării statului macedonean independent, a întărit ideea, în rândurile populației grecești, că o victorie a comuniștilor ar fi putut duce la pierderea unor teritorii din Grecia³⁵. În acest context, forțele comuniste vor pierde și mai mult teren în confruntarea cu forțele guvernamentale care, în primăvara anului 1949, au început să lichideze centrele de luptători comuniști, pornind din Peloponez și înaintând spre nord. Mai mult, în iulie 1949, Tito a închis granița cu Grecia și, totodată, liniile de aprovizionare ale insurgenților. Luptele au continuat, iar în octombrie conducerea Partidului Comunist Grec a acceptat realitatea și l-a blamat pe Tito pentru înfrângerea suferită³⁶.

³⁰ B. Jelavich, *op. cit.*, p. 281; J. de Launay, *op. cit.*, p. 388

³¹ *Ibidem*, p. 282

³² *Ibidem*

³³ *Ibidem*, p. 283

³⁴ *Ibidem*, pp. 283-284; Gh. Zbuciu, *op. cit.*, pp. 94-95, W. Loch, *Împărțirea lumii. Istoria războiului rece 1941-1945*, Editura Saeculum I. O., București, 1997, pp. 165-166

³⁵ B. Kondis, *The 'Macedonian Question' as a Balkan Problem in the 1940s* în *Macedonia ...* p. 192

³⁶ B. Jelavich, *op. cit.*, p. 284

În toamna anului 1949 se încheia un îndelungat conflict civil dus cu violență și cruzime, ce a antrenat un număr impresionant de oameni și a lăsat drept moștenire multă înverșunare și ură. O parte dintre luptătorii comuniști, de teama evenimentelor și a represaliilor a părăsit Grecia și, după cum afirma M. Glenny: „...au fost împrăștiați în toată Europa de est și Rusia unde au format ramura cea mai Tânără a diasporei grecești”³⁷. Alții, care au hotărât să rămână în hotarele Greciei, au fost chinuiți și torturați în lagărele de concentrare „Paloș Melas” din Salonic, „Haidari” din Atena, în „Dahan” și în alte locuri³⁸.

Antrenați în vâltoarea războiului civil, meglenoromânii din Grecia au avut de îndurat calvarul unui conflict, din care nu au lipsit pierderile de vieți nevinovate, înscenările inimagineabile, foamea și mizeria, pierderile materiale, concentrările în lagăre, evacuările forțate și exodul unora dintre aceștia, în exil.

Potrivit unei statistici, publicată de H. Andonovski, reiese că în perioada 1941-1949, din rândurile meglenoromânilor din Grecia, au pierit 238 de persoane după cum urmează: 65 din Liumnița, 51 din Lundzini, 12 din Birislav, 67 din Cupa și 43 din Oșin³⁹. În ceea ce privește exodul în exil a unora dintre familiile de meglenoromâni, potrivit informațiilor oferite de P. Atanovs, unele s-au stabilit în Republica Macedonia (FYRM), la Ghevgheli, Negotino, Titov Veles, Scopje, Dubrovo, Tetovo, Kavadarci, Kicevo și Kočani, în Iugoslavia, în regiunea Voivodina, în localitățile Jabuka, Gudurica și Kačarevo; în Ungaria la Budapesta, în Bulgaria la Iambol și Vraca, în Cehia la Praga și Pardubice; în Polonia la Varșovia, Wrocław, Szczecin, Legnica, Jelenia Gora, Kroscienko; în România la Onești și în fosta Uniune Sovietică în regiunea Tașkent⁴⁰.

Așadar, după încheierea războiului civil, numărul meglenoromânilor din Grecia scădea, o parte dintre aceștia plecând în exil și integrându-se în cuprinsul unor state dominate de regimuri comuniste, iar o altă parte rămânând în locurile de baștină sau în orașele din apropiere, ancorează în noile realități politice ale Greciei.

În ceea ce privește situația românilor din Meglenia, cuprinși în hotarele Iugoslaviei, după cum se știe, aceștia erau stabiliți, în marea lor majoritate, în localitatea Huma, câteva familii locuind în orașelul Ghevgheli și în alte localități din împrejurimi.

Înainte de invazia Axei din aprilie 1941 și ocuparea Macedoniei de către trupele bulgare, localitatea Huma număra 131 de case cu 728 de locuitori din care 726

³⁷ M. Glenny, *op. cit.*, p. 545

³⁸ H. Andonovski, *op. cit.*, p. 77

³⁹ Autorul prezintă numele a 32 de localități din Meglenia și liste cu numele persoanelor din rândul populației macedo-slave, dar și din rândul meglenoromânilor – pentru aceștia din urmă nefăcând, însă, precizări, clare privind originea – dispărute între anii 1941-1949. Totodată autorul mai prezintă și un tabel cu numele a 35 de localități și numărul victimelor pe fiecare localitate în parte facând și precizarea că în realitate, numărul victimelor este mult mai mare, însă, din diverse motive nu a avut acces la mai multe informații; vezi în această privință H. Andonovski, *op. cit.*, pp. 80-108

⁴⁰ P. Atanasov, *Le megleno-roumain de nos jours. Une approche linguistique*, Helmut Buske Verlag, Hamburg, 1990, pp. 10-11

erau megleloromâni. În același an, de aici, câteva familii au plecat și s-au stabilit în localitatea Gornicet.⁴¹ Prin urmare, și megleloromâni din Iugoslavia, asemenei celor din Grecia au fost supuși dezastrelor provocate de operațiile militare din timpul celui de-al doilea război mondial desfășurate în acest areal, regimului de ocupație impus de forțele străine și nu în ultimul rând, de luptele privind constituirea Republiei Macedonia din cadrul federației Iugoslave. Nici evenimentele politice desfășurate aici, după încheierea celui de-al doilea război mondial, nu vor rămâne fără urmări asupra evoluției megleloromânilor.

Astfel, abolirea monarhiei și proclamarea Republiei Populare Federative Iugoslavia, la 29 noiembrie 1945, a făcut ca organizarea internă a acestui stat să fie una complexă, comparativ cu cea a vecinilor ei. În încercarea de a vindeca răurile provocate de unele conflicte naționaliste din perioada interbelică statul a fost împărțit în șase republici: Bosnia-Herțegovina, Croația, Macedonia, Muntenegru, Serbia și Slovenia. Tot acum au fost înființate, în cadrul Serbiei două provincii autonome: Kosovo, cu o majoritate albaneză și Vojvodina, cu o populație mixtă, alcătuită din unguri, români, sârbi, croați, slovaci și ucrainieni. Erau recunoscute patru limbi: croată, macedoneană, sârba și slovenă, iar albaneza și maghiara aveau un statut de limbi acceptate în regiunile autonome⁴². Conform acestei noi organizări, megleloromâni erau cuprinși în Republica Macedonia și aveau să evolueze ca cetățeni macedoneni în cadrul federației iugoslave.

În anul 1946, din dorința de a-și schimba modul de viață, câteva familii de megleloromâni din Huma s-au stabilit în Ghevgheli, iar altele în Vojevodina la Jabuka și Kačarevo. Acest exemplu, a fost urmat și de alte familii de megleloromâni, care, în condițiile impuse de noul regim comunist au migrat spre centrele urbane din cuprinsul Republiei Macedonia. Exodul va cunoaște, însă, cea mai mare intensitate, între anii 1950-1955⁴³.

În ansamblu, megleloromâni din Iugoslavia au evoluat, după încheierea celui de-al doilea război mondial, în cadrul sistemului comunist impus de Tito și, după cum se știe, unul diferit de cel al lui Stalin, ce domina statele comuniste vecine. În același timp, renunțarea *volens-nolens* a unora dintre aceștia la vechile ocupații și migrația spre centrele urbane nu a făcut altceva decât să „dilueze”, sub aspect etnic, în continuare, masa de megleloromâni din locurile de baștină.

Evoluția sub aspect politic a megleloromânilor din România este strâns legată de evenimentele politico militare, petrecute aici, atât în timpul celui de-al doilea război mondial, cât și în perioada imediat următoare. Fără a dezvolta acum, principalele evenimente desfășurate în timpul războiului, care, de altfel, nici nu fac obiectul prezentului studiu, vom încerca să prezintăm numai evenimentele importante de care

⁴¹ *Ibidem*, p. 8

⁴² B. Jelavich, *op. cit.*, p. 268; Gh. Zbucăea, *op. cit.*, p. 85

⁴³ P. Atanasov, *op. cit.*, p. 8

se leagă evoluția postbelică a României și fără de care nu putem avea o imagine reală a evoluției politice a meglenoromânilor de aici.

Cum bine se știe, înainte de intrarea trupelor române în război alături de Axă, la 22 iunie 1941, meglenoromânii din România se aflau grupați, în cea mai mare parte, în Dobrogea de Nord, în comuna Cerna, județul Tulcea⁴⁴. Odată cu declanșarea luptelor, această regiune a fost declarată zonă de operații deoarece, prin poziția sa geografică, „Dobrogea a ocupat un loc strategic însemnat în planurile militare germane, Marea Neagră și Dunărea oferind cele mai bune posibilități de legătură cu țările din zona mediteraneană de operații, cât și cu frontul din partea de sud a U.R.S.S.”⁴⁵. După actul de la 23 august 1944, interesul față de această zonă strategică nu a dispărut, sovieticii, la rândul lor, arătându-și solicitudinea de a o introduce în sfere propriilor intense⁴⁶. Prin urmare, și meglenoromânii din România, asemenea celor din locurile de baștină s-au aflat în zonele fierbinți ale operațiilor militare, din timpul celui de-al doilea război mondial, având de suportat condițiile impuse de un conflict de amploare.

În plan politic intern, în România, după 23 august 1944, pluripartidismul își va găsi legitimitatea în prevederile Constituției din 1923, repusă în vigoare parțial prin Decretul regal din 31 august 1944, însă, în realitate, funcționarea sa va fi perturbată de prevederile Convenției de armistițiu din 12 septembrie 1944, care stabilea, în realitate, un regim de ocupație sovietică⁴⁷.

Lunile septembrie și octombrie 1944 au fost pentru principalele partide politice o perioadă de mobilizare care a dus, în final, la dezintegrarea Blocului Național Democrat⁴⁸.

În acest context, Partidul Național Liberal și Partidul Național Tânăresc au acționat în vederea revitalizării organizațiilor din București și provincie, în timp ce Partidul Comunist a promovat o nouă coaliție politică, Frontul Național Democrat⁴⁹.

În plan politic internațional, în octombrie același an, se realiza cunoscutul acord de „procentaj” între Stalin și Churchill, potrivit căruia, în România, influența sovietică urma să fie de 90%, iar a aliaților occidentali de 10%.

⁴⁴ N. Cușa, *Aromânia (macedonenii) în România*, Editura Muntenia, Constanța, 1996, pp. 388-341.

⁴⁵ A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *Istoria Dobrogei*, Editura Ex. Ponto, Constanța, 1998, p. 447.

⁴⁶ M. Cojoc, *Repere cu semnificație geostrategică în finul românesc dintre Dunăre și Mare, după al doilea război mondial* în „Anuarul Muzeului Marinei Române”, tom IV, 2001, Editura Companiei Naționale Administrația Porturilor Maritime Constanța S.A., Constanța, 2002, pp. 325-327.

⁴⁷ Vezi, pe larg, M. Cojoc, *Evoluția Dobrogei între anii 1944-1964. Principalele aspecte din economie și societate*, Editura Universității din București, 2001, pp. 17-71.

⁴⁸ Blocul Național Democrat a fost creat la începutul lunii iunie 1944 din Partidul Național Tânăresc, Partidul Național Liberal, Partidul Social Democrat și Partidul Comunist pentru o mai bună coordonare a acestor forțe politice în lupta cu guvernul Antonescu; vezi în această privință, K. Hitchins, *România 1866-1947*, Editura Humanitas, București, 1996, p. 528.

⁴⁹ Frontul Național Democrat a fost creat oficial la 12 octombrie 1944 din inițiativa Partidului Comunist și Partidul Social Democrat, Frontul Plugarilor, Uniunea Patrioților, Apărarea Patriotă, Uniunea Muncitorilor Maghiari din România; K. Hitchins, *op. cit.*, pp. 542-543.

La începutul anului 1945 România se afla într-o situație dificilă. Pe plan intern disputa politică se accentua, în timp ce armata română participa alături de cea sovietică pentru înfrângerea Germaniei. Evoluția României, în contextul geopolitic determinat de înțelegările dintre marile puteri și accentuarea crizei politice interne, a determinat, numirea, la 6 martie 1945, de către regele Mihai I, a unui guvern al Frontului Național Democrat, în frunte cu Petru Groza, din care mai făceau parte gruparea liberală condusă de Gheorghe Tătărescu și cea național-țărănistă condusă de Anton Alexandrescu⁵⁰. Practic, noul guvern susținut de sovietici deschidea calea instaurării în țara noastră a regimului comunist. La numai două luni de la instaurarea guvernului Petru Groza, lua sfârșit războiul în Europa, România îngemănând, în bilanțul celui de-al doilea război mondial, un sumnum de acte politice, militare și economice de o importantă semnificație atât pentru istoria națională cât și pentru cea europeană. Una din principalele preocupări ale guvernului, cât și a forțelor politice din opoziție, a fost aceea de a acorda României calitatea de stat cobeligerant, însă aceste eforturi nu au fost susținute de marile puteri. Astfel, în cadrul acțiunilor ce vizau organizarea lumii postbelice, Conferința de la Postdam (17 iulie – 2 august 1945) a jucat un rol important, liderii Marii Britanii, S.U.A. și U.R.S.S. discutând aici și problema încheierii tratatelor de pace cu Italia, Bulgaria, Finlanda, România și Ungaria. Însă apreciind că guvernele din Bulgaria, Ungaria și România nu sunt reprezentative, delegații S.U.A. și Marii Britanii au refuzat să le recunoască și să înceapă tratativele cu ele⁵¹.

În acest context, disensiunile din plan politic intern dintre guvern și opoziție se vor accentua și, în ciuda așteptărilor generale, nici S.U.A., nici Marea Britanie nu intenționau să sprijine partidele din opoziție împotriva presiunii comuniste. Mai mult, analizând evoluția vieții internaționale, inclusiv a celei din România, miniștrii de externe ai U.R.S.S., S.U.A. și Marii Britanii, întruniți în cadrul Conferinței de la Moscova, între 16-26 decembrie 1945, au decis cooptarea în guvernul Groza a încă doi reprezentanți, unul din partea Partidului Național Țărănesc și altul din partea Partidului Național Liberal și organizarea de alegeri. Această măsură era, evident, una simbolică atât Marea Britanie, cât și S.U.A. recunoscând de fapt guvernul impus la 6 martie 1945⁵².

La 17 mai 1946, Partidul Comunist Român a anunțat formarea Blocului Partidelor Democratice care urma să reprezinte o singură listă de candidați în alegeri⁵³. Acestea au avut loc la 19 noiembrie 1946, într-o atmosferă de tensiune maximă și,

⁵⁰ I. Scurtu (coordonator), *România. Viața politică în documente. 1945*, Arhivele Statului din România, București, 1994, pp. 183-184

⁵¹ I. Scurtu, Gh. Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX (1918-1948)*, Editura Paideia, București, 1999, pp. 514-515

⁵² *Ibidem*, p. 513; vezi și V. Fl. Dobrinescu, *România și organizarea postbelică a lumii (1945-1947)*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1988, p. 116

⁵³ Blocul Partidelor Democratice era reprezentat de Partidul Comunist, Partidul Social Democrat, liberalii lui Tătărescu, Frontul Plugarilor și grupări mai mici, precum Partidul Țărănesc al lui Anton Alexandrescu; vezi în această privință, K. Hitchins, *op. cit.*, pp. 563-564

conform rezultatelor date publicității, acestea au fost câștigate de Blocul Partidelor Democratice, care au obținut 70% din voturi și 349 de locuri în noua Adunare, față de 32 ale național țărăniștilor și 33 ale celorlalte partide. Există însă indicii, potrivit căror alegerile au fost falsificate în favoarea Blocului Partidelor Democratice⁵⁴.

Între timp, negocierile privind încheierea păcii cu România, începute la Paris la 19 iulie 1946 s-au finalizat la 10 februarie 1947 când a fost semnat tratatul de pace între România, pe de-o parte și Națiunile Unite, pe de altă parte. Din textul tratatului rezultă, între altele, că România a fost tratată ca o țară învinsă și nu i s-a recunoscut cobeligeranță, a consfințit menținerea trupelor sovietice în țară, precum și obligația acesteia de a plăti mari despăgubiri de război. După 10 februarie 1947, România a ieșit de sub regimul Convenției de armistițiu devenind, formal, un stat independent și suveran. Înalta Comisie Aliată de Control își încheia activitatea, S.U.A. și Marea Britanie nemaireușind să influențeze în mod hotărâtor evoluția postbelică a României, principalul rol revenindu-i Uniunii Sovietice în această zonă de interes, unde nu s-a sfiat să-și impună propria formă de organizare și conducere politico-statală⁵⁵.

În acest cadru prestabilit de Marile Puteri, România a evoluat spre un sistem politic totalitar, în care nota dominantă a vieții politice, începând cu anul 1947, a fost creșterea rolului Partidului Comunist Român sprijinit direct de la Moscova. Din inițiativa aceleiași formațiuni politice, la data de 30 decembrie 1947 regele Mihai I a trebuit să semneze actul de abdicare⁵⁶, iar România a fost proclamată, în aceeași zi, Republică Populară în frunte cu un Prezidiu Provizoriu⁵⁷. Instalați la putere, comuniștii au pus în practică, în deceniul următor, o politică de sovietizare a României, în care nu-și mai găseau locul democrația, cele mai elementare drepturi și libertăți cetățenești, respectarea proprietății și altele.

În mod firesc, aceste evenimente politice interne și internaționale au influențat, într-un mod sau altul, evoluția meglenoromânilor din România, după încheierea celui de-al doilea război mondial. Astfel, în încercarea lor de a se adapta noilor condiții impuse, de a perpetua în continuare limba și obiceiurile moștenite din vechime, ei au avut de înfruntat o nouă serie de greutăți pricinuite de neîncrederea procesului de recolonizare, de tulburările provocate de trupele sovietice și nu în ultimul rând de instaurarea noului regim politic de la București susținut puternic de Moscova.

Prin urmare, ocupația sovietică legitimată prin Convenția de armistițiu din 12 septembrie 1944 particularizează în Dobrogea dimensiunile jafului autentic exercitat de trupele sovietice, în special între august 1944 – martie 1947, ce nu a rămas fără

⁵⁴ I. Scurtu, Gh. Buzatu, *op. cit.*, p. 512

⁵⁵ V. Fl. Dobrinescu, *op. cit.*, passim; vezi și V. Fl. Dobrinescu, D. Tompea, *România la cele două conferințe de pace de la Paris (1919-1920, 1946-1947). Un studiu comparativ*, Editura Neuron, 1996, passim; V. Moisuc, *op. cit.*, pp. 305-311.

⁵⁶ I. Scurtu (coordonator), *România. Viața politică în documente. 1947*, Arhivele Statului din România, București 1994, pp. 289-290

⁵⁷ *Ibidem*, pp. 290-293

urmări asupra populației de aici⁵⁸. Acestei situații i s-a suprapus și cea creată de promulgarea, la 23 martie 1945, a Decretului - lege pentru înfăptuirea reformei agrare,⁵⁹ care a produs o oarecare neliniște în rândul producătorilor agricoli. Nu este mai puțin adevărat că Oficiul Național al Colonizării (O.N.A.C.), a fost depășit de complexitatea lucrărilor pe care le-a avut în execuție, astfel încât, în județele dobrogene, o mare parte din suprafețele agricole nu au putut fi repartizate coloniștilor din Cadrilater nici până în primăvara anului 1947⁶⁰.

Neajunsurile și disfuncționalitățile colonizării din Dobrogea de Nord erau evidențiate de inspectorul general, inginerul Gheorghe Andreescu în documentul din 10 august 1945, intitulat „Scurtă dare de seamă asupra colonizării în Dobrogea”, concluzia finală fiind aceea că „Trebuie să încețeze provizoratul pentru cele 21.000 de familii evacuate din Cadrilater și implicit sprijinirea producției acestei provincii”⁶¹.

Toate acestea s-au răsfrânt și asupra megleloromânilor, recunoscuți agricultori atât în locurile de baștină, cât și în Cadrilater, nemulțumiți acum și de calitatea inferioară a pământului din Cerna. Potrivit unei note informative a Comandamentului Jandarmeriei Tulcea, nr. 454 din 21 ianuarie 1946, un număr de circa 30 de familii de macedoneni coloniști (muglenoromâni n.ns. C.V.) din comuna Cerna intenționau să plece, în primăvara anului 1946, în Banat, deoarece pământul de aici era inferior comparativ cu cel din Cadrilater și nu puteau obține o recoltă suficientă pentru nevoile lor⁶².

În vederea desăvârșirii activității de recolonizare în Dobrogea de Nord erau adoptate instrucțiunile nr. 1519 din 4 martie 1946 pentru funcționarea organelor de execuție locală a lucrărilor de colonizare delegate de Inspectoratul General al Colonizării, care prevedea, între altele, modul în care trebuia constituit Comitetul local de colonizare, componenta acestuia și nu în ultimul rând elaborarea principalelor atribuții⁶³. Deși conducerea Inspectoratului General al Colonizării din Dobrogea (I.G.C.D.) era optimistă în privința definitivării activității de recolonizare, nici coloniștii și nici autoritățile județene, nu erau dominate de aceeași stare de optimism. Printr-o adresă din 19 martie 1946, înaintată I.G.C.D., prefectul județului Tulcea, Mihai Gioga afirma, între altele că „... nu instrucțiunile Inspectoratului General al Colonizării, vor curma răul, ce de șase ani merge crescând, în ultimul timp din cauza lipsei de personal în exterior. Singurul remediu ar fi să se vină cu o lege bine chibzuită care să definitiveze lucrările făcute până acum. Numai astfel vom putea salva ceea ce a mai rămas neatins. Organele O.N.A.C.-ului cu multă ușurință aruncă vină pe coloniști

⁵⁸ M. Cojoc, *Dobrogea. De la reforma agrară la colectivizarea forțată (1945-1957)*, Editura Muntenia & Leda, Constanța, 2001, p. 15.

⁵⁹ I. Scurtu, *România. Viața politică în documente. 1945...* pp. 225-229

⁶⁰ M. Cojoc, *op. cit.*, p. 24

⁶¹ Apud M. Cojoc, *op. cit.*, p. 25

⁶² Direcția Județeană Tulcea a Arhivelor Naționale (în continuare DJAN Tulcea), fond Prefectura Județului Tulcea, Serviciul administrativ, dosar 1368/1946 f. 5

⁶³ Ibidem, dosar 1384/1946 f. 7-12

atunci când se constată distrugeri, fără să se țină seamă că tot acești coloniști, în Dobrogea de Sud, unde erau definitivări, aveau gospodării și așezări înfloritoare (...). În încheiere, socotim că instrucțiunile Inspectoratului General al Colonizărilor Constanța sunt de-a dreptul periculoase pentru liniștea județului nostru, căci aplicate, ele vor da naștere la noi focare de agitație în rândul coloniștilor⁶⁴. Sunt edificatoare, poate, aceste câteva rânduri, prin care Mihai Gioga descria situația coloniștilor și stadiul desfășurării activității de recolonizare.

Noile instrucțiuni venite din partea I.G.C.D. nu au putut opri exodul unei părți a coloniștilor în Banat, unde, după 23 august 1944 s-a înregistrat un proces de depopulare a satelor locuite de șvabi, odată cu retragerea armatelor germane spre vest⁶⁵. Mai mult, Ministerul Agriculturii și Domeniilor, încă din aprilie 1945 a dat dispoziții O.N.A.C. să repartizeze proprietăți funciare rurale rămase fără stăpân coloniștilor refugiați și plugarilor refugiați necolonizați, dar cu capacitate de muncă pentru ca pământurile să nu rămână neînsămânțate. Aceleași dispoziții prevedeau că după încheierea campaniei agricole, celor care ar fi dat doavadă de capacitate de muncă excepțională să li se facă împroprietărirea prin colonizare pe loturi de 5 hectare sau mai mare⁶⁶. Paralel, coloniștilor le-au fost atribuite în folosință locuințe, împreună cu o parte din animalele de muncă și din inventarul agricol de mică valoare confiscat de la germani⁶⁷.

În cadrul acestei mișcări de populație, în toamna anului 1946, un grup de circa 30 de familii de meglenoromâni din Cerna, s-au deplasat în Banat, în județul Timiș – Torontal, stabilindu-se la Variași, Biled și Jimbolia ș.a., deoarece aici pământul era superior comparativ cu cel din Dobrogea de Nord⁶⁸.

Exodul unei părți a coloniștilor din județul Tulcea în Banat a creat o stare de neliniște în rândul autorităților județene. Astfel, prin Nota informativă nr. 214, din 12 septembrie 1946, Comandamentul Jandarmeriei Tulcea îl înștiința pe prefectul M. Gioga că grupuri de coloniști din diferite centre au plecat pentru recolonizare în Banat, existând temere că prin plecarea masivă a acestora să scadă numărul populației românești și, în același timp, să se nască diferite pretenții din partea minorităților existente aici⁶⁹. Pentru a opri exodul coloniștilor, I.G.C.D. trimitea o adresă Prefecturii Tulcea, cu numărul de intrare 10.057 din 23 septembrie 1946, prin care cerea luarea de măsuri urgente pentru oprirea plecărilor neautorizate, orice astfel de acțiune atrăgând deposedarea și excluderea definitivă de la colonizare⁷⁰. Prin urmare, prefectul județului Tulcea, M. Gioga, transmitea centrelor de coloniști Comunicatul nr. 10.459

⁶⁴ Ibidem, f. 5-6

⁶⁵ D. Șandru, *Reforma agrară din 1945 în România*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2000, p. 202

⁶⁶ Ibidem, p. 204

⁶⁷ Ibidem, p. 207

⁶⁸ V. Coman, *Meglenoromâni* (3), în „Deșteptarea. Revista aromânilor”, București, An 10, nr. 1(106), 1999, p. 8

⁶⁹ DJAN Tulcea., *loc. cit.*, dosar 1385/1946 f. 14

⁷⁰ Ibidem, fond Prefectura Județului Tulcea – Biroul străin – pașapoarte, dosar 159/1946, f. 4

din 7 octombrie 1946, prin care se aducea la cunoștință celor interesați că cererile pentru colonizare în Banat și Ardeal s-au primit la O.N.A.C. numai până la data de 20 septembrie 1946 și că activitatea se va suspenda până la 1 ianuarie 1947, urmând ca, odată cu terminarea reformei agrare, să se constate disponibilitățile pe care să poată fi așezați cei îndreptățiti⁷¹.

Nu este mai puțin adevarat faptul că, în ciuda opreliștilor, deplasările unor coloniști au continuat spre vestul țării, numărul megleloromânilor stabiliți în Banat totalizând acum, aproximativ 57 de familii⁷². În ansamblu, nici reforma agrară aflată în plină desfășurare nu oferea stabilizarea situației producătorilor agricoli și nici a coloniștilor din Dobrogea. Mai mult, seceta din anul 1946 a afectat grav agricultura și implicit pe producătorii agricoli⁷³. În ciuda luării de noi măsuri, de către autoritățile guvernamentale, în sprijinul „țărănimii muncitoare”, din anul 1947, situația coloniștilor nu fusese rezolvată în totalitate⁷⁴. Nici măsurile luate în anul 1948 nu au definitivat această problemă, ba mai mult printr-o decizie a Ministerului Agriculturii și Domeniilor se decidea suspendarea lucrărilor de împroprietărire și colonizare⁷⁵. Astfel, în ultimul an care a precedat actul de început al colectivizării, mai existau coloniști care continuau să-și manifeste nemulțumirea față de măsurile insuficiente de energice ale statului, pe linia integrării corespunzătoare și în deplină siguranță în zonele ocupate.

În acest sens, în octombrie 1948, un număr de 384 de români evacuați din Cadrilater și colonizați în județele Constanța și Tulcea aveau încă de primit, din partea statului, despăgubiri pentru recoltele părăsite în toamna anului 1940⁷⁶. În realitate, numărul celor care aveau de primit despăgubiri, din partea statului român, era mult mai mare, această reparație realizându-se abia prin Legea nr. 9/1998 privind acordarea de compensații cetătenilor români pentru bunurile trecute în proprietatea statului bulgar în urma aplicării Tratatului dintre România și Bulgaria, semnat la Craiova, la 7 septembrie 1940⁷⁷ și a Hotărârii de Guvern nr. 379 din 14 iulie 1998⁷⁸ privind Constituirea Comisiei Centrale pentru aplicarea dispozițiilor legii menționate mai sus.

⁷¹ *Ibidem*, f. 5

⁷² Recent, în urma unei aprofundate cercetări am identificat, în arhivele tulcene un „Tabel nominal de coloniștii și macedonienii care au distrus (sic!) și părăsit locuințele plecând în Banat sau în altă parte”, din care am identificat, după nume, aproximativ 57 de familii de megleloromâni dintr-un număr total de 134 care au părăsit localitatea Cerna între 1946-1947. Vezi în acest sens, DJAN Tulcea., fond Legiunea de Jandarmi Tulcea, dosar 118/1947, f. 21-23

⁷³ D. Șandru, *op. cit.*, p. 299, vezi și M. Rusenescu, *Date privind politica agrară a României (martie 1945-februarie 1949)* în „Studii și materiale de istorie contemporană”, vol III, 1978, București, p. 90

⁷⁴ M. Rusenescu, *op. cit.*, pp. 90-96

⁷⁵ M. Cojoc, *op. cit.*, pp. 26-27

⁷⁶ D. Șandru, *op. cit.*, p. 217

⁷⁷ M. O., An X, Nr. 8, Partea I, 13 ianuarie 1998, pp. 7-9

⁷⁸ M. O., An XIV, Nr. 105, Partea I, 7 februarie 2002, pp. 6-8

Practic, după încheierea celui de-al doilea război mondial, meglenoromânii din România au evoluat în cadrul unui regim de tip totalitar, impus de Moscova, după modelul stalinist, ce se va impune, cu precădere, din anul 1948. Elaborarea programului vizând transformarea socialistă a agriculturii la Plenara Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român din 3-5 martie 1949⁷⁹ îi va ancora adânc pe meglenoromâni în noile realități, odată cu acest moment încheindu-se o nouă etapă din evoluția istorică a acestora.

Zusammenfassung

Der Artikel nimmt sich vor, die Situation der Meglenoromänen aus Südosteuropa gegen Ende des zweiten Weltkrieges vorzustellen. In der Einleitung wird die Aufmerksamkeit auf die politische Lage der Meglenoromänen von Griechenland und Jugoslawien gerichtet, wo sie bodenständig waren. Weiter wird die Evolution der Meglenoromänen in Rumänien im Zusammenhang mit den hier abgerollten politischen und militärischen Ereignissen hervorgehoben.

⁷⁹ M. Cojoc, *op. cit.*, p. 29